

Notat om forskelle i fremskrivninger

1. Om notatet

Dette notat beskriver de væsentligste data- og metodemæssige forskelle mellem analyserne *Mismatch på det danske arbejdsmarked i 2030* (HBS Economics og IRIS Group) og *Behovet for velfærdsuddannede i 2030* (DAMVAD Analytics). DAMVAD Analytics fokuserer på de fire store velfærdsuddannelser: lærere, pædagoger, socialrådgivere og sygeplejersker. Analysen finder, at der i 2030 vil være en betydelig overefterspørgsel efter lærere, pædagoger og sygeplejersker, mens arbejdsmarkedet for socialrådgivere er i nogenlunde balance.

De fire velfærdsuddannelser indgår ligeledes i analysen fra HBS Economics & IRIS Group, men er lagt sammen med andre relaterede uddannelser i fire uddannelsesgrupper: læring, pædagogik, social og sundhed. De fire velfærdsuddannelser har dog historisk udgjort hovedparten af gruppernes samlede beskæftigelse, hvorfor resultaterne kan sammenlignes med resultaterne i DAMVAD Analytics' analyse.¹

I modsætning til DAMVAD Analytics finder HBS Economics og IRIS Group, at der i 2030 vil være et overudbud af arbejdskraft for grupperne læring, pædagogik og sundhed, der omfatter lærere, pædagoger og sygeplejersker.

De efterfølgende afsnit stiller skarpt på en række overordnede data- og metodemæssige forskelle mellem de to analyser, som kan bidrage til at forklare forskellene mellem de to analysers resultater.

2. Datagrundlag

De to analyser er baseret på forskellige datagrundlag. Det gælder især det data, som ligger til grund for fremskrivningen af arbejdsudbuddet.

Analysen fra HBS Economics og IRIS Group er baseret på DREAM-gruppens arbejdsstyrkefremskrivning, som også anvendes af bl.a. DØRS og Finansministeriet. Her kan man fordele udbuddet på bl.a. alder, uddannelsesniveau og arbejdsmarkedsstatus. Fordelingen på uddannelsesniveau sker ved hjælp af DREAMs uddannelsesmodel. I DREAMs arbejdsstyrkefremskrivning er der bl.a. taget højde for indvandring, tilbagetrækning, udvandring, dødelighed, fertilitet og befolkningens alderssammensætning.

En fordel ved at tage udgangspunkt i DREAMs arbejdsstyrkefremskrivning er bl.a., at den tager højde for effekterne af allerede vedtaget politik. Det betyder bl.a., at effekterne af vedtagne arbejdsmarkeds- og tilbagetrækningsreformer er indregnet i fremskrivningen. Det medfører, at arbejdsudbuddet blandt især ældre forventes at stige fremadrettet. Det har stor betydning for arbejdsudbuddet i 2030. Fx forventes antallet af fuldtidsbeskæftigede med en professionsuddannelse i alderen 60-67 år at stige fra ca. 54.000 i dag til ca. 75.000 i 2030.

DAMVAD Analytics' fremskrivning af arbejdsudbuddet er alene baseret på DREAMs uddannelsesmodel, hvor befolkningen ikke er opdelt på arbejdsmarkedsstatus. I DREAMs uddannelsesmodel er der ikke taget højde for fx tilbagetrækningsreformer mv.

¹ Lærere, pædagoger og socialrådgivere udgør således over 90 pct. af den samlede beskæftigelse i 2018, mens sygeplejerskerne udgør knap 60 pct. af den samlede beskæftigelse i deres gruppe.

DAMVAD Analytics opdeler befolkningen i personer i og uden for arbejdsstyrken ved at antage, at andelen uden for arbejdsstyrken er den samme i 2030 som gennemsnittet for perioden 2010-2018. Det gøres for tre aldersgrupper (15-34 år, 35-50 år og 51-67 år). Analysen fra DAMVAD Analytics tager således ikke højde for, at en større andel af især de ældre (også personer over 67 år, se næste afsnit) forventes at blive længere på arbejdsmarkedet i de kommende år, bl.a. som følge af tilbagetrækningsreformen fra 2011.² Det medfører, at DAMVAD Analytics kommer frem til et lavere fremtidigt udbud af professionsuddannede.

3. Personafgrænsning

Der er forskel på, hvordan personkredsen afgrænses i de to analyser. I analysen fra HBS Economics og IRIS Group afgrænses personkredsen til personer i alderen 16-74 år, mens analysen fra DAMVAD Analytics alene ser på de 15-67-årige (for professionsuddannede er der intet arbejdsudbud for de 15-årige). DAMVAD Analytics aldersafgrænsning er formentligt valgt, fordi den officielle pensionsalder er 68 år i 2030.

Fremadrettet forventes flere og flere ældre dog at arbejde efter den officielle pensionsalder. Det skyldes bl.a. de vedtagne tilbagetrækningsreformer. I DREAMs arbejdsstyrkefremskrivning forventes alene de 68-74-årige at repræsentere et arbejdsudbud på op mod 80.000 fuldtidspersoner i 2030. Heraf er ca. 11.000 professionsuddannede. Afgrænsningen af udbuddet til alene at vedrøre personer på op til 67 år betyder, at analysen fra DAMVAD Analytics kommer frem til et lavere forventet udbud af professionsuddannede i 2030.

I begge analyser fremskrives efterspørgslen primært på baggrund af udviklingen i beskæftigelsen fra 2010/2011-2018. Da det kun var et fåtal af de 68-74-årige, som var på arbejdsmarkedet i denne periode, har DAMVAD Analytics' valg af aldersafgrænsning omvendt kun en beskedent effekt på fremskrivningen af efterspørgslen efter professionsuddannede. Samlet er forskelle i valg af aldersafgrænsning en del af forklaringen på at de to analyser kommer frem til forskellige resultater omkring forventet mismatch i 2030.

4. Ligevægtseffekter

I denne type af analyser antages normalt, at arbejdsmarkedet på lang sigt vil befinde sig i en ligevægt, hvor udbuddet af arbejdskraft svarer til efterspørgslen. Det skyldes grundlæggende, at lønnen antages at tilpasse sig, indtil udbud er lig efterspørgsel. Antagelsen anvendes bl.a. af DREAM, Finansministeriet og DØRS.

I analysen fra HBS Economics og IRIS Group anvendes denne antagelse, og konkret betyder det, at den samlede efterspørgsel kalibreres, så den svarer til det samlede udbud af arbejdskraft i fremskrivningsperioden. Kalibreringen indebærer, at efterspørgslen efter langt de fleste uddannelsesgrupper nedjusteres i forhold til den situation, hvor udviklingen i efterspørgslen alene er fremskrevet på baggrund af de historiske vækstrater. Fx betyder kalibreringen i analysen fra HBS Economics og IRIS Group, at efterspørgslen efter MVU Læring (lærere) nedjusteres med ca. 4.000 personer i 2030.

I DAMVAD Analytics' analyse er denne antagelse derimod ikke anvendt. Det betyder, at efterspørgslen systematisk vurderes højere i DAMVAD Analytics' analyse.

5. Produktivitetsforbedringers betydning for efterspørgslen

I analysen fra IRIS Group og HBS Economics estimeres den fremtidige efterspørgsel efter velfærdssuddannede primært på baggrund af den historiske vækst i beskæftigelsen for de forskellige

² Ligeledes tager DAMVAD Analytics heller ikke højde for effekterne af anden vedtaget politik, som kunne tænkes at påvirke arbejdsudbuddet.

uddannelsesgrupper. Dog justeres den fremtidige efterspørgselsvækst for enkelte delområder for at tage højde for den demografiske udvikling.³

I analysen fra DAMVAD Analytics estimeres efterspørgslen primært ved at tage udgangspunkt i det gennemsnitlige offentlige forbrug pr. borger fordelt på aldersklasser.⁴ Forbruget opgøres på fire brede velfærdsområder. Der estimeres et fremtidigt offentligt forbrug på de fire velfærdsområder med udgangspunkt i den seneste fremskrivning af befolkningens demografiske udvikling.

Efterspørgslen efter hhv. folkeskolelærere, sygeplejersker, pædagoger og socialrådgivere estimeres herefter ved at gange vækstraten i forbruget på de fire velfærdsområder med antallet af medarbejdere med relevant uddannelsesbaggrund, som er beskæftiget på områderne i udgangsåret.

DAMVAD Analytics antager dermed, at det gennemsnitlige forbrug for en given aldersklasse er konstant i perioden 2020-30. Det antages endvidere, at antallet af medarbejdere, der kræves for at levere en given service, er konstant, samt at medarbejdersammensætningen på de fire velfærdsområder ligeledes er konstant i hele fremskrivningsperioden.

Metoderne skitseret ovenfor betyder, at de to analyser forholder sig forskelligt til effekten af ny teknologi og andre produktivitetsforbedringer inden for de offentlige serviceområder.

I analysen fra IRIS Group og HBS Economics indfanges effekterne af ny teknologi og deraf følgende produktivetsgevinster indirekte, idet fremskrivningen primært er baseret på de historiske efterspørgselstrends.

I analysen fra DAMVAD Analytics antages det, at der ikke sker produktivetsforbedringer, samt at der ikke sker forskydninger i efterspørgslen efter forskellige typer af uddannet arbejdskraft inden for de fire velfærdsområder i perioden 2020-30.

De forskellige metodiske tilgange er formentlig en del af forklaringen på, at IRIS Group og HBS Economics kommer frem til en lidt lavere vækst i efterspørgslen end DAMVAD Analytics.

6. Justering af efterspørgslen efter folkeskolelærere i 2018

Begge analyser forsøger at tage højde for, at der aktuelt er et udækket behov for læreruddannede i landets folkeskoler, som medfører, at den reelle efterspørgsel efter folkeskolelærere er større, end hvad de registerbaserede beskæftigelsestal tilsiger.

DAMVAD Analytics opgør mereefterspørgslen ved at se på, hvor mange af underviserne i folkeskolen, der ikke havde en læreruddannelse i 2018. De finder, at det gælder for ca. 17 pct. af underviserne. På den baggrund opjusterer de efterspørgslen efter lærere med ca. 15.000 personer i 2018. Der er imidlertid flere forhold ved denne opgørelse, som er problematiske.

For det første beregner DAMVAD Analytics den faktiske mereefterspørgsel ved at opjustere det samlede antal beskæftigede læreruddannede i 2018 med 17 pct. Det burde i stedet kun gælde for gruppen af

³ Konkret opjusteres den historiske vækst for efterspørgslen efter pædagoger ansat på daginstitutionsområdet, så der tages højde for, at der i de kommende år forventes et stigende antal af 0-6-årige. Tilsvarende reduceres den historiske vækst i efterspørgslen efter lærere på folkeskoleområdet, så der tages højde for, at antallet af børn i skolealderen forventes at falde i de kommende ti år.

⁴ Efterspørgslen efter velfærdsuddannede ansat uden for de fire velfærdsområder fremskrives på baggrund af de historiske vækstrater.

læreruddannede undervisere i folkeskolen. På den baggrund overvurderer DAMVAD Analytics merefterspørgslen i folkeskolen med ca. 3.000 personer.

For det andet er det omdiskuteret, hvorvidt samtlige af de 17 pct., som er uden en formel læreruddannelse, er udtryk for, at folkeskolerne ikke kan rekruttere kvalificeret arbejdskraft. Fx viser en anden analyse foretaget for Danmarks Lærerforening, at det i 2017 var omkring 6 pct. af underviserne, der havde en anden kompetencegivende uddannelse end læreruddannelsen, fx en lang videregående uddannelse. Dette indikerer, at den reelle merefterspørgsel er noget lavere end de 17 pct.

Det er værd at bemærke, at årsagen til, at DAMVAD Analytics finder, at der kommer til at mangle lærere i 2030, alene er, at de medregner en merefterspørgsel på 15.000 personer i 2018.

IRIS Group og HBS Economics opgør merefterspørgslen efter folkeskolelærere – og for andre uddannelsesgrupper – på baggrund af forgæves rekrutteringer, som opgøres af Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering. På den baggrund estimeres merefterspørgslen for uddannelsesgruppen læring til godt 1.000 personer i 2018.

Fordelen ved at anvende forgæves rekrutteringer er, at de er opgjort på baggrund af reelle jobopslag og dermed udtryk for en reel efterspørgsel. Ulempen er, at metoden kun indfanger merefterspørgsel i det omfang, der gøres en rekrutteringsindsats. Metoden fanger ikke, at der kan være skoler, som vælger at afstå fra at rekruttere, fordi de vurderer, at chancerne for succesfuld rekruttering er små.